

Coneixem Planícia

Ponents:

Joan Carles Palos

Neus Obrador

Joan Mayol

El passat 2 de juny Tramuntana XXI va organitzar l'últim acte a la Serra del curs 17/18 amb on visitarem la finca pública de Planícia.

Començarem la jornada amb l'itinerari guiat des de l'aparcament fins a les cases, per Joan Carles Palos. Amb ell coneixerem alguns detalls de la història de la possessió alhora que fèrem una lectura acurada del paisatge "modelat, en part, per la mà de l'home" de la Serra de Tramuntana, Patrimoni Mundial i Paratge Natural.

Joan Carles Palos és periodista i impulsor del projecte FITA A FITA Serveis Culturals i Pedagògics, a partir del qual ha fet una tasca difusora dels valors naturals i culturals del nostre territori a través d'activitats de senderisme amb escoles i famílies.

Un cop arribarem a les cases de Planícia, després d'una pausa per recuperar forces, Neus Obrador, tècnica de l'Institut Balear de la Natura (IBANAT), ens va explicar quines són les tasques que realitza l'administració pel manteniment i gestió d'una finca pública com Planícia.

Per acabar, Joan Mayol, cap de servei de Protecció d'Espècies de la Conselleria de Medi Ambient i vicepresident de Tramuntana XXI, ens va conduir a través del Centre de Seguretat i Cria del Ferreret, ubicat a les mateixes cases de Planícia.

Joan Carles Palos

Durant el recorregut, anirem explicant els topònims i la seva història. Començarem explicant el perquè Planícia són 3 possessions en una i la toponímia que hi ha associada.

Antigament, el que avui es coneix com el Rafal de Planícia formava part de la Possessió de Planícia. A Mallorca durant l'edat mitjana la població era bàsicament rural i la gent vivia disseminada pel territori, agrupada en alqueries o rafals. Els rafals eren cases al voltant de les quals s'instal·lava la gent i hi treballaven, sabem que al segle XIII a Mallorca n'hi havia al voltant de 328 i 460 alqueries.

El Rafal de Planícia era un gran latifundi i durant el segle XVIII s'hi va incorporar s'Arboçar, que llavors formava part de Son Senutges. Aquestes 3 finques formaren una sola possessió, fins a 1938, quan el Rafal i Planícia es van separar.

Si fem el recorregut des de Banyalbufar cap a les cases de Planícia, observarem que el Rafal de Planícia té una conformació d'una casa senyorial en forma de castell amb una torre de defensa, per acollir la gent que vivia al voltant del Rafal, en cas d'invasions dels pirates.

En aquest sentit trobem topònims per amics i enemics: l'aljub dels cristians i l'era del moro.

El camí que ens condueix cap a les cases, és un antic Camí Real que era camí propietat del rei. Aquests camins eren públics, hi passava almenys un carro i conformaven la xarxa de comunicació de la Serra.

Banyalbufar tenia dos camins: al Camí de Baix que va per Son Bunyola, el que és coneixem com "Sa volta des general", que anava cap al Port del Canonge i el Camí Dalt que venia cap al Rafal des de Planícia.

La Mola de Planícia té 5 km d'extensió, el Coll d'Estellencs és la que la separa del Galatzó a la zona de Ponent de Tramuntana i per l'altre costat El Verger. La Mola arriba a 933 m d'altitud.

El camp gran, on hi ha ciutat l'olivaràs i alzinars és el que dóna nom a Planícia, que era la zona més plana on es podia conrear. Banyalbufar és un municipi que té una mitjana d'un 20% de pendent, s'hi desenvolupa l'activitat agrícola, gràcies a l'herència musulmana que els hi deixaren les margades i els sistemes hidràulics.

El paisatge de Planícia ha anat canviant molt al llarg del temps, el bosc abans no era tan extens, ja que l'activitat de l'home amb els oficis del bosc el modificava (extracció de llenya, carbó, calç...).

Jaume Munar, existent a la trobada, posa nom i llinatges a la darrera família que va ocupar les cases de Planícia. Els seus pares, originaris de Pina, foren els darrers amos de la possessió de Planícia, els quals hi anaren a viure el 1958.

En aquella època, els amos de les possessions, només baixaven a la vila per anar a missa i quan passaven els excursionistes, es mostraven hospitalaris i alegres de tenir visites.

Planícia a més de ser una finca de grans extensions era molt productiva, hi treballaven més de 100 persones i foren uns amos de Planícia els que varen ajudar a constituir el banc de l'oli de Palma.

Neus Obrador

La possessió va passar a ser pública l'any 2009 i l'administració va pagar 11 milions d'euros per adquirir-la. De manera permanent hi treballen 3 persones des de l'any 2015.

Aquesta possessió quan el Govern la va comprar estava molt descuidada, ja que duia molt de temps sense gestió ni manteniment de les infraestructures.

Un cop comprada va passar a ser gestionada per Espais de Natura i es va refer la teulada de la casa de Planícia. Amb aquesta primera obra es considera que es va aturar el deteriorament de la possessió.

L'any 2013, s'integra dins l'IBANAT, el qual exerceix activitats d'execució envers altres departaments de la Conselleria de Medi Ambient que fan la planificació de la gestió.

L'objectiu principal de l'estratègia de gestió de la finca, va ser guanyar en resiliència enfront de les pertorbacions naturals, com plagues o incendis. Per aconseguir aquest objectiu, ens hem bastat amb l'estratègia de recuperar els antics usos de la possessió, vinculats a l'agricultura i la ramaderia.

L'any 2013 es va començar la recuperació del cultiu el camí principal del revolt, el qual va tenir una recuperació molt difícil, enmig del debat de no recuperar espais que no es poguessin mantenir. L'any següent es va començar la recuperació del Pla de ses Castanyoles per donar-li un punt eixamplat al pla gran.

El 2015 ens vam centrar en els camins interns, i en la recuperació dels cultius al camí que va cap a la Font de l'Obi i el camí cap a l'Aljub dels Cristians.

En 2016, es va recuperar el cultiu al camí cap a s'Era d'és Moro, de tal manera que s'aconsegueix unir els olivars del Camp Gran amb l'Aljub dels Cristians.

Fins a 2015 no es va aconseguir que hi hagués personal permanent a la finca, no ens vam poder enfocar a certes feines, com sembrar les margades i reintroduir la ramaderia com a eina de gestió.

Referen a l'estructura hidràulica, tots els aiguavessos estaven romputs. Es van reconduir totes les canals i s'ha aconseguit que el dipòsit antiincendis estigui ple per aigua de pluja. Planícia té moltes fonts però totes apunten al Rafal perquè era la casa principal; totes les altres eren dipòsits o magatzems.

Actualment s'està arreglant la terrassa de la clastra i la casa dels amos i a la Casa de les Collidores s'habilitarà per fer un refugi de muntanya gestionat per l'Ajuntament de Banyalbufar.

Els pros i contres que té la gestió de les finques públiques:

Les avantatges:

- Gestionar sense objectius econòmics.
- Ens deixa experimentar diferents models de gestió.
- Permet fomentar cultius locals i rases autòctones.
- Pot ser escenari de projectes d'investigació i si poden fer projectes de conservació d'espècies.
- És un indret molt atractiu per fer activitats d'educació ambiental.
- Pot concentrar l'ús públic.

Els desavantatges:

- Acusem molt la falta de planificació i organització a mitja termini de l'administració pública.
- De la gestió de la finca com a resultat tenim uns productes, però el procés de sortida com la comercialització o acords de custòdia és molt difícil.
- Necessitat de tenir amos a les finques.
- Necessitat de mecanismes més adequats per millorar la participació social.

Joan Mayol

Fa 5 milions d'anys, l'estret de Gibraltar es va tancar i el Mediterrani es va assecar, de tal manera que les Balears varen quedar unides amb el continent durant molt de temps. Per aquest fet va haver una gran arribada de fauna continental al nostre territori com l'avantpassat del ferreret, el del myotragus i de molts altres animals.

Un cop l'estret es va tornar a obrir, les illes tornaren a quedar aïllades i els animals que sobrevisqueren a aquest procés, evolucionaren de manera diferent als del continent. Cal destacar que vàrem evolucionar amb una característica molt particular: la poca presència de depredadors.

D'aquesta manera els ferrerets varen evolucionar de manera diferent als seus parents del continent. No tenen necessitat de tenir verí a la pell i no fan gaires ous per ser un amfibi.

De fet, no es va descobrir que el ferreret era una espècie diferent del tòtil continental fins a l'any 78. Quan un científic recopilant informació sobre el passat recent de les Illes Balears, hi va trobar un article d'un especialista que s'havien trobat ossos d'un parent del tòtil continental a Mallorca. Aquest animal era diferent i semblava que feia molt poc que s'havia extingit. Li va posar el nom d'Alytes muletensis, que volia dir granot de la Cova de Muleta, que és on es va trobar.

Llavors, un grup de naturalistes van plantejar la possibilitat que el tòtil continental en realitat fos una espècie insular diferent i finalment van trobar el ferreret al Torrent del Guix.

Un cop el van descobrir van cercar-lo per diferents torrents i només el van trobar als llocs més inaccessibles, on les serps d'aigua no hi poden arribar.

En aquell moment és va donar inici al pla de recuperació del ferret, començant per la seva cria en captivitat, per reintroduir-los al medi natural a llocs on no hi hages presència de serps.

Desgraciadament un dels primers col·laboradors que criava ferrerets en captivitat per reintroduir a Mallorca, el Zoo de Jersey, de cop va identificar que els ferrerets es començaven a morir misteriosament. Això va ser degut al fet que es van contagiar d'un fong microscòpic que els hi fa perdre la impermeabilitat, amb el qual un cop són adults i surten de l'aigua, s'assequen i moren.

Aquest fong, probablement s'ha estès arreu del món a través d'un granot que n'és resistent i que casualment és el granot que es fa servir per a la prova de l'embaràs. Lògicament aquest animal es va expandir pels laboratoris de tot el món, amb el fong.

Aquí a Mallorca ens va arribar el fong des de l'illa de Jersey i inicialment es van infectar dos torrents. Llavors es va posar en marxa un pla per erradicar el fong, per mitjà de netejar els

ferrerets, que van ser traslladats el centre de Planícia i netejar els torrents. Aquest procés ha sigut satisfactori el Torrent del Ferreret, però a l'altre lloc, no s'ha aconseguit erradicar.

